

Φυτίκα, Α. (2016). Η άτυπη μάθηση μέσα στο πρόγραμμα σπουδών πιάνου των Μουσικών Γυμνασίων: μια εναλλακτική δυνατότητα διδασκαλίας πιάνου σε συγκεκριμένα θεματικά πεδία του Νέου Προγράμματος Σπουδών. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), *Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης (Πρακτικά 7ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση)* (σσ. 536-543). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Η άτυπη μάθηση μέσα στο πρόγραμμα σπουδών πιάνου των Μουσικών Γυμνασίων: μια εναλλακτική δυνατότητα διδασκαλίας πιάνου σε συγκεκριμένα θεματικά πεδία του Νέου Προγράμματος Σπουδών

Αθηνά Φυτίκα

Επίκουρη Καθηγήτρια

Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

afytika@ionio.gr

Περίληψη

Το νέο πρόγραμμα σπουδών πιάνου για τα Μουσικά Γυμνάσια (εκπόνηση του 2015) στο θεματικό πεδίο "Μουσική δημιουργικότητα και σύμπραξη" περιέχει ένα φιλόδοξο σχέδιο διδασκαλίας αυτοσχεδιασμού και μουσικής σύμπραξης. Η χρήση του αυτοσχεδιασμού στο μάθημα πιάνου προσφέρεται για ποικιλία στα μαθησιακά και διδακτικά μέσα, αφού αναπροσαρμόζεται κατά περίπτωση, στηρίζοντας τις ιδέες και την εξέλιξη του μαθητή. Ταυτόχρονα, τόσο ο μαθητής όσο και ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνουν ρόλους ανατροφοδότησης και διαρκούς μουσικής επικοινωνίας, ώστε να αναπτυχθούν από το μαθητή τεχνικές επίλυσης μουσικών προβλημάτων. Οι μαθητές που χρησιμοποιούν αυτοσχεδιαστικά τις μουσικές έννοιες που μόλις έχουν μάθει τις αντιλαμβάνονται καλύτερα και τις αναγνωρίζουν συστηματικότερα μέσα στο ρεπερτόριο που μαθαίνουν. Στα αρχικά στάδια της διδασκαλίας του αυτοσχεδιασμού, η παιδαγωγική προσέγγιση που κατά κύριο λόγο χρησιμοποιείται είναι η προσέγγιση της άτυπης μάθησης, δεδομένου ότι στα πρώτα επίπεδα οι μαθητές των Μουσικών Γυμνασίων ενδεχομένως δεν έχουν προηγούμενη συστηματική μουσική εκπαίδευση.

Λέξεις κλειδιά: αυτοσχεδιασμός, άτυπη μάθηση, πιάνο, σύμπραξη, πρόγραμμα σπουδών

Fytika, A. (2016). Informal Learning in Music High Schools' Piano Curriculum: an alternative teaching approach applicable to specific fields of the recently designed program of studies. In M. Kokkidou & Z. Dionyssiou (Eds.), *Music Literacy: Formal and Informal Ways of Music Teaching-Learning (Proceedings of the 7th International Conference of the Greek Society for Music Education)* (pp. 536-543). Thessaloniki: GSME.

Informal Learning in Music High Schools' Piano Curriculum: an alternative teaching approach applicable to specific fields of the recently designed program of studies

Athina Fytika

Assistant Professor

Department of Music Studies, Ionian University

afytika@ionio.gr

Abstract

Music High School's new Piano Curriculum (2015) incorporates an ambitious plan for teaching improvisation and piano ensemble. Granted that many Music High School freshmen do not have any prior formal music training, teachers need to approach improvisation or ensemble through informal learning practices. Reproduction through initial imitation and subsequent variation of sound is in fact the most natural way for students to comprehend and manipulate all sonic qualities and parameters. Informal learning can also be used for early ensemble efforts by young pianists that do not read music notation. After all, learning by ear and imitating sounds while playing in a group setting is not uncommon for teenagers when they form pop and rock bands. Piano teachers can use informal learning techniques in group settings helping students to develop skills that are essential in classical piano repertoire as well: rhythmic discipline, dynamic balance, and ear training, just to name a few.

Keywords: improvisation, informal learning, piano, ensemble, curriculum

Εισαγωγή

Η ακουστική αναγνώριση και μίμηση όλων των χαρακτηριστικών του ήχου, όπως το τονικό ύψος, το ηχόχρωμα και η ένταση είναι ο τρόπος με τον οποίο ο άνθρωπος προσεγγίζει και αναπαράγει τα ηχητικά ερεθίσματα από τη γέννησή του. Η αποκωδικοποίηση άλλωστε των χαρακτηριστικών του ήχου ακολουθεί μια βασική αντιληπτική επεξεργασία, όπου βασικά ηχητικά δεδομένα, όπως η συχνότητα, η ένταση κ.λπ. αναγνωρίζονται αρχικά ως συνολικά ηχητικά συμβάντα, ενώ αργότερα αναπτύσσονται οι αναλυτικές διαδικασίες σε συνεργασία με τα δεδομένα της μακροπρόθεσμης μνήμης (Snyder, 2000).

Η διαδικασία της άτυπης μάθησης που βασίζεται σε αναπαραγωγή, παραλλαγή και αυτοσχεδιασμό ήχων, αρχικά οικείων, όπως η φωνή, και στη συνέχεια πιο σύνθετων, όπως οι ήχοι του πιάνου, είναι η πλέον φυσική προσέγγιση στη διδασκαλία κατανόησης και χειρισμού των χαρακτηριστικών του ήχου, σε πρώτη φάση, και των μουσικών παραμέτρων, σε δεύτερη.

Τα πεδία που είναι καταλληλότερα για την εφαρμογή διαδικασιών άτυπης μάθησης στα πλαίσια του προγράμματος σπουδών πιάνου των μουσικών Γυμνασίων και Λυκείων είναι ο αυτοσχεδιασμός, είτε στα πλαίσια του γνωστικού πεδίου «μουσική δημιουργικότητα και σύμπραξη» είτε ως υποστηρικτική δραστηριότητα του πεδίου «prima vista», καθώς και το πεδίο της «μουσικής σύμπραξης» (με άλλο πιάνο ή άλλα όργανα). Εκτός από τα παραπάνω πεδία, η άτυπη μάθηση είναι η διαδικασία που ενδείκνυται για τη βιωματική προσέγγιση όλων των νέων μουσικών εννοιών, όπως για παράδειγμα η εισαγωγή στα ρυθμικά σχήματα.

Άτυπη μάθηση και αυτοσχεδιασμός

Ο αυτοσχεδιασμός και η συνθετική δημιουργία στο μάθημα του πιάνου, είναι ένα αναντικατάστατο εργαλείο διδασκαλίας συνολικής και ολοκληρωμένης μουσικής αντίληψης. Το μάθημα πιάνου στα Μουσικά Γυμνάσια και Λύκεια παρέχεται σε δύο διαφορετικές μορφές, τόσο ως κλασικό ειδικό όργανο εκτέλεσης, όσο και ως υποχρεωτικό όργανο στο οποίο η ανάπτυξη πιανιστικών και μουσικών δεξιοτήτων είναι βαρύνουσας σημασίας. Μέσω του αυτοσχεδιασμού και της σύνθεσης, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στις δύο μορφές διδασκαλίας πιάνου, ο μαθητής ενεργοποιεί τη φαντασία του, εκφράζεται κατά τρόπο προσωπικό και πρωτότυπο, κατανοεί βιωματικά όλα τα βασικά στοιχεία της μουσικής γλώσσας, συμπεριλαμβανομένης μιας ολοκληρωμένης αντίληψης της αρμονίας, και αναπτύσσει την απολύτως απαραίτητη για τη μουσική του εξέλιξη κριτική ακρόαση με άμεση μουσική ανταπόκριση.

Παράλληλα με τα παραπάνω, η χρήση του αυτοσχεδιασμού στο μάθημα πιάνου προσφέρει μεγάλη ποικιλία στα μαθησιακά και διδακτικά μέσα, αφού αναπροσαρμόζεται κατά περίπτωση, ώστε να στηρίζει τις ιδέες και την εξέλιξη του μαθητή, ενώ ταυτόχρονα, τόσο ο μαθητής όσο και ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνουν ρόλους ανατροφοδότησης και διαρκούς μουσικής επικοινωνίας που τελικά βοηθούν τον νέο πιανίστα να αναπτύξει τεχνικές επίλυσης μουσικών προβλημάτων. Οι μαθητές που χρησιμοποιούν αυτοσχεδιαστικά τις μουσικές έννοιες που μόλις έχουν μάθει τις αντιλαμβάνονται καλύτερα και τις αναγνωρίζουν συστηματικότερα μέσα στο ρεπερτόριο που μαθαίνουν (Riveire, 2006).

Ο αυτοσχεδιασμός επίσης ενισχύει την εξοικείωση με τη δημιουργική εκτέλεση χωρίς τη χρήση μουσικής σημειογραφίας, διευκολύνοντας αργότερα την απομνημόνευση κομματιών και την επικέντρωση στο μουσικό και ερμηνευτικό περιεχόμενο. Παρότι η σύνθεση δεν συνδέεται απαραίτητως με τον αυτοσχεδιασμό, μπορεί στα μαθήματα πιάνου ο αυτοσχεδιασμός να πάρει σε ορισμένες περιπτώσεις και αυτή την κατεύθυνση, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα του μαθητή και τους στόχους που τίθενται για κάθε αυτοσχεδιαστική δραστηριότητα από τον εκπαιδευτικό, αυξάνοντας έτσι τα οφέλη αυτής της δημιουργικής εμπειρίας.

Συνολικά οι μαθησιακοί στόχοι που μπορούν να επιτευχθούν με τη διδασκαλία αυτοσχεδιασμού μέσω της άτυπης μάθησης είναι: η ρυθμική πειθαρχία, η βελτίωση της τεχνικής, η διαβάθμιση της έντασης και της ποιότητας του ήχου, η ικανότητα συγκέντρωσης στο πιανιστικό μέρος με παράλληλη ενδυνάμωση της ακουστικής αγωγής, και κυρίως η ανάπτυξη μια συνολικότερης μουσικής αντίληψης μέσα από ένα διευρυμένο πρόγραμμα μαθημάτων πιάνου.

Στο προηγούμενο Αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών πιάνου, το οποίο ήταν ουσιαστικά σε ισχύ μέχρι το 2015, οι μαθησιακοί στόχοι που θέτονται στο μάθημα πιάνου είναι αρκετά γενικοί με περιορισμένες αναφορές σε δημιουργικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, οι στόχοι του υποχρεωτικού πιάνου ήσαν λιγότερο προσανατολισμένοι στην ανάπτυξη μιας συνολικής μουσικής αντίληψης κατά τη διάρκεια της μουσικής πράξης και περισσότερο στόχευαν στη χρήση του πιάνου για την ενίσχυση της θεωρητικής κατάρτισης των μαθητών. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι(ΦΕΚ/424/τα Β', Γ2/3100/8-09-1995): *«Σκοπός του μαθήματος είναι η γνώση του οργάνου έτσι ώστε να χρησιμοποιηθεί σαν εργαλείο για την κατανόηση της θεωρίας, αρμονίας, ιστορίας της μουσικής και μορφολογίας. Επίσης και για τη χρησιμοποίηση σε οργανικά σύνολα, για συνοδεία και ποικίλες άλλες δραστηριότητες».*

Η στόχευση αυτή του προγράμματος σε συνδυασμό με τα πρακτικά ζητήματα λειτουργίας των Μουσικών Σχολείων, όπως ο μεγάλος αριθμός ωρομισθίων διδασκόντων, το προτεινόμενο διδακτικό υλικό, και η έλλειψη σε μεγάλο βαθμό επιμορφωτικών σεμιναρίων σε ειδικά θέματα παιδαγωγικής του πιάνου, είχε σαν αποτέλεσμα την περιορισμένη χρήση εκπαιδευτικών εργαλείων, όπως ο αυτοσχεδιασμός και το μουσικό παιχνίδι (Κολιάδη-Τηλιακού, 2009).

Με βάση το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών (ΦΕΚ2858/τΒ/28.12.2015), η εφαρμογή της διδασκαλίας του αυτοσχεδιασμού στο μάθημα πιάνου (ειδικό και υποχρεωτικό) έχει πολλές διαφορετικές μορφές, και σχεδόν πάντα κινείται σε συγκεκριμένο πλαίσιο με στόχο την ενδυνάμωση μιας μουσικής παραμέτρου, χωρίς να απαιτεί από τον εκπαιδευτικό μεγάλη αυτοσχεδιαστική σκηνική εμπειρία, απαιτεί απλώς έναν παιδαγωγικά άρτιο σχεδιασμό της δραστηριότητας. Ο σχεδιασμός είναι απαραίτητος ώστε ο αυτοσχεδιασμός να εντάσσεται φυσικά στη ροή του μαθήματος και της διδασκαλίας του ρεπερτορίου, την οποία καλείται να πλαισιώσει και όχι να υποκαταστήσει (Woosley, 2012).

Εφαρμοσμένες διδακτικές προσεγγίσεις άτυπης μάθησης και αυτοσχεδιασμού

Η διδασκαλία του αυτοσχεδιασμού στο πλαίσιο του μαθήματος πιάνου -είτε υποχρεωτικού, είτε ειδικευσης- στα Μουσικά σχολεία μπορεί να σχεδιαστεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να ανταποκρίνεται στις πιανιστικές ικανότητες του κάθε μαθητή, και να αποτελεί το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στις διαφορετικές μουσικές δεξιότητες

που καλείται ο μαθητής να αναπτύξει. Κατ' αυτόν τον τρόπο, δομημένες αυτοσχεδιαστικές δράσεις μέσω της ενεργοποίησης της μίμησης ενισχύουν την ακουστική αγωγή, τις θεωρητικές γνώσεις, την αντίληψη της ιστορικής ερμηνείας, μεταξύ πολλών άλλων.

Ελεύθερος αυτοσχεδιασμός: Ο ελεύθερος αυτοσχεδιασμός γίνεται πάνω στο όργανο, σε μέρη του οργάνου πέρα από τα πλήκτρα, ακόμη και μακριά από αυτό με παραγωγή διαφόρων ήχων (π.χ., παλαμάκια, φωνή κ.λπ.). Οι αυτοσχεδιασμοί αυτοί έχουν συνήθως στόχο την απόδοση μιας εικόνας, μιας ιστορίας ή ενός συναισθήματος και εξελίσσονται ανάλογα με την ηλικία του μαθητή. Οι ελεύθεροι αυτοσχεδιασμοί μπορούν να συνδυαστούν με άλλους τομείς της αισθητικής αγωγής (π.χ., τα εικαστικά) δίνοντας τη δυνατότητα ανάπτυξης εργαλείων αξιολόγησης του μουσικού αποτελέσματος.

Αυτοσχεδιασμός με εναλλακτική σημειογραφία: Η μουσική σημειογραφία, λόγω της πολυπλοκότητάς της, αποτελεί μεγάλο εμπόδιο στη μουσική εκφραστικότητα των νέων πιανιστών. Η χρήση εναλλακτικής σημειογραφίας ως εξέλιξη ή παραλλαγή του ελεύθερου αυτοσχεδιασμού μπορεί να βοηθήσει στην αδρή οπτική απεικόνιση μουσικών παραμέτρων, διευκολύνοντας τη μετέπειτα εισαγωγή σε σύγχρονες εναλλακτικές μουσικές σημειογραφίες.

Αυτοσχεδιασμός με ανταπόκριση/συνοδεία εκπαιδευτικού: Η μουσική επικοινωνία ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και το μαθητή μπορεί να αρχίσει είτε με απλές μουσικές φράσεις που έχουν τη μορφή ερώτησης/απάντησης είτε να εξελιχθεί σε πολυπλοκότερες αυτοσχεδιαστικές δομές, όπου εκπαιδευτικός συνοδεύει παίζοντας ένα *ostinato* ή μια αρμονική ακολουθία και ο μαθητής αυτοσχεδιάζει κατά περίπτωση με κάποιες συγκεκριμένες μουσικές παραμέτρους, όπως συγκεκριμένες νότες, ρυθμούς κ.λπ. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται σημαντικά η καλλιέργεια της ακουστικής αγωγής και τα αντανακλαστικά μουσικής ανταπόκρισης, ενώ ο μαθητής μπορεί να προετοιμαστεί καλύτερα για σύμπραξη με άλλα όργανα ή συμμετοχή σε σύνολα μουσικής δωματίου.

Μελωδικός και ρυθμικός αυτοσχεδιασμός: Σε αυτή την περίπτωση ο μαθητής πειραματίζεται με τον αυτοσχεδιασμό μελωδίας, είτε παραλλάσσοντας δοσμένες ή γνωστές μελωδίες είτε συμμετέχοντας σε δραστηριότητες τύπου ερώτηση/απάντηση είτε ακόμη και μελοποιώντας στίχους, ανάλογα με την ηλικία του και τις μουσικές του δεξιότητες. Σε αυτή την περίπτωση, ο μαθητής μπορεί να αντιληφθεί καλύτερα τα χαρακτηριστικά της μουσικής μελωδικής φράσης και την αντιστοίχισή της με το λόγο, ενώ παράλληλα μπορούν να σχεδιαστούν διαθεματικές δραστηριότητες με το μάθημα των Νέων Ελληνικών.

Στην περίπτωση του ρυθμικού αυτοσχεδιασμού ο μαθητής παραλλάσσει ρυθμικά σχήματα, είτε πάλι με τη μορφή ερώτησης /απάντησης, είτε χρησιμοποιώντας δοσμένα τυπικά ρυθμικά μοτίβα (π.χ. διάφοροι χορευτικοί ρυθμοί), χρησιμοποιώντας το πιάνο ή στοιχεία του πιάνου ώστε να αρχίσει να αντιλαμβάνεται πολυρυθμικά σχήματα. Στην αρχή μπορεί τα ρυθμικά σχήματα να εκτελούνται με μίμηση του εκπαιδευτικού, ενώ σταδιακά μπορεί να σχεδιαστεί η αύξηση της ρυθμικής πολυπλοκότητας, με ταυτόχρονη ανεξαρτητοποίηση και αυτοσχεδιαστική προσέγγιση του μαθητή.

Αρμονικός αυτοσχεδιασμός: Με αυτή την κατηγορία μπορεί ο μαθητής να αυτοσχεδιάσει πάνω σε δοσμένη αρμονική ακολουθία ή και να διαμορφώσει τη δική

του με βάση δοσμένη κλίμακα ή τρόπο. Με αυτή τη διαδικασία κατανοεί καλύτερα τη λειτουργική σχέση των αρμονικών συνδέσεων, συνδέοντας το θεωρητικό υπόβαθρό που έχει διδαχθεί στα μαθήματα της θεωρίας με τη μουσική πράξη και δημιουργία.

Στιλιστικός αυτοσχεδιασμός: Ο αυτοσχεδιασμός αυτός στοχεύει περισσότερο στη συνθετική δημιουργία στιλιστικών μουσικών τύπων από όλο το φάσμα ρεπερτορίου του πιάνου (για παράδειγμα αυτοσχεδιασμός σε στιλ Mozart, Satie κ.λπ.). Με αυτό τον τρόπο ο μαθητής μπορεί να έχει μια βιωματική αντίληψη των ιδιαίτερων μουσικών χαρακτηριστικών που διαμορφώνουν στιλιστικά και ερμηνευτικά ένα μουσικό κομμάτι, αφού μπορεί και ο ίδιος να δημιουργήσει, μιμούμενος και εμπνεόμενος από διάφορα είδη του κλασικού ρεπερτορίου και όχι μόνο.

Άτυπη μάθηση και μουσική σύμπραξη

Στο θεματικό πεδίο της μουσικής σύμπραξης, επίσης, υπάρχει μεγάλη δυνατότητα χρήσης της άτυπης μάθησης, ιδιαίτερα στα αρχικά στάδια εκμάθησης πιάνου. Η σύμπραξη νέων πιανιστών με άλλους μουσικούς είναι καθοριστικής σημασίας για τη διαμόρφωση της μουσικής τους προσωπικότητας. Η αλληλεπίδραση και η αίσθηση δημιουργίας της μουσικής ομάδας, η διαρκής μουσική ανατροφοδότηση που διαμορφώνεται με τις πρόβες, και η αίσθηση δημιουργικότητας μέσω συνεργασιών είναι αναντικατάστατες για κάθε ηλικία μουσικών, ανεξαρτήτως του επιπέδου και της εμπειρίας τους.

Η τεχνική δυσκολία του οργάνου παραδοσιακά μετέθετε τη σύμπραξη με άλλα όργανα σε αρκετά προχωρημένο στάδιο, στερώντας τη χαρά της συνδημιουργίας από τους νέους πιανίστες. Με την προσέγγιση της άτυπης μάθησης στα αρχικά στάδια εκμάθησης πιάνου γίνεται ουσιαστικά εκμάθηση του κομματιού χωρίς τη χρήση παρτιτούρας, αλλά μόνο με το αυτί. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν την ακουστική τους αγωγή και κυρίως να συμπράξουν με μουσικούς της ηλικίας τους με έναν τρόπο που τους είναι πολύ οικείος από το χώρο της ποπ μουσικής και της εφηβικής ροκ μπάντας. Παράλληλα σήμερα υπάρχει ένας σημαντικός όγκος ρεπερτορίου ειδικά διαμορφωμένος για νέους πιανίστες - ακόμη και εντελώς αρχάριους - ώστε να συμπράξουν με τους εκπαιδευτικούς, με άλλους πιανίστες της ίδιου επιπέδου και ηλικίας, με τραγουδιστές, αλλά και με άλλους εκτελεστές οργάνων.

Με την άτυπη μάθηση οι νέοι πιανίστες μαθαίνουν ακουστικά το τραγούδι / κομμάτι την ώρα της πρόβας και αναπτύσσουν δεξιότητες ηχητικής προσαρμογής που δύσκολα μπορούν να αναπτύξουν στα αρχικά επίπεδα εκμάθησης οργάνου με τη χρήση μουσικής σημειογραφίας. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιεί παρτιτούρες και να διδάσκει μέσω μίμησης κατευθύνοντας τη μουσική δράση που επιτρέπει στους πιανίστες την ανάπτυξη δεξιοτήτων που δεν μπορούν να αναπτύξουν εύκολα εκτελώντας αποκλειστικά σολιστικό ρεπερτόριο: σταθερότητα στο tempo, ρυθμική πειθαρχία, ανάπτυξη της μουσικής επικοινωνίας και συνεργασίας με συνέπεια τη διαμόρφωση της έντασης και της ποιότητας του ήχου ανάλογα με τη μουσική αντίληψη της ομάδας, ενδυνάμωση της μουσικής αγωγής, αλλά και ικανοποίηση από τη συλλογική μουσική δημιουργία.

Εφαρμοσμένες διδακτικές προσεγγίσεις άτυπης μάθησης και μουσικής σύμπραξης

Η διδασκαλία της μουσικής σύμπραξης στα πλαίσια του μαθήματος πιάνου, είτε υποχρεωτικού είτε ειδίκευσης στα Μουσικά σχολεία, μπορεί να σχεδιαστεί -όπως ακριβώς και ο αυτοσχεδιασμός- κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προσαρμοστεί στις ατομικές πιανιστικές ικανότητες των μαθητών και να αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στις διαφορετικές μουσικές δεξιότητες που καλούνται οι μαθητές να αναπτύξουν. Ιδιαίτερα με τη προσέγγιση της άτυπης μάθησης, δίνονται πολύ περισσότερες δυνατότητες σε νέους πιανίστες να συμμετέχουν στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης αρμονικά, ρυθμικά και μελωδικά ακουστικής εμπειρίας, χωρίς την ανάγκη αποκωδικοποίησης μουσικής σημειογραφίας.

Σύμπραξη σε πιάνο για 4 χέρια με τον εκπαιδευτικό: Σε αυτή την περίπτωση ο εκπαιδευτικός παρέχει το αρμονικό και μελωδικό υπόβαθρο και ο μαθητής μπορεί να συμμετέχει σε ένα σύνολο για ντουέτο πιάνου -ακόμη και από τα πρώτα μαθήματα- με πολύ σαφείς οδηγίες και με δοσμένο ρυθμικό πλαίσιο. Κατ' αυτόν τον τρόπο ενδυναμώνεται ο ρυθμικός συντονισμός και η ακουστική αγωγή, παράλληλα με τη μουσική αυτοπεποίθηση.

Σύμπραξη ρυθμικού οργάνου-πιάνου: Ο μαθητής μπορεί να εξασκηθεί στο ρυθμικό συγχρονισμό, ακόμη και να εκτελέσει πολύπλοκες ρυθμικές δομές, παίζοντας με ρυθμικά όργανα ή ακόμη και πάνω στα ξύλινα στοιχεία του πιάνου, ενώ ο εκπαιδευτικός, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, παρέχει πλήρες αρμονικό και μελωδικό μουσικό υπόβαθρο. Στην περίπτωση αυτή η σύμπραξη με τον μαθητή προσφέρει ρυθμική, αλλά και ηχοχρωματική, ποικιλία, ενώ μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για εισαγωγή και εξάσκηση στο ρυθμικό αυτοσχεδιασμό ή/και τη ρυθμική σημειογραφία. Η χρήση αυτοσχεδίων οργάνων, όπως τα πλαστικά ποτήρια, μπορεί να λειτουργήσει και με μεγαλύτερες ομάδες παιδιών, με εναλλαγή κινήσεων, ήχων, και ρυθμών.

Σύμπραξη με άλλα όργανα και φωνή: Η σύμπραξη με άλλα όργανα μπορεί να γίνει με τη μέθοδο της άτυπης μάθησης και στο κλασικό ρεπερτόριο, με αυξημένη πάντως δυσκολία λόγω της πολυπλοκότητας του ρεπερτορίου μουσικής δωματίου. Ωστόσο, η ενθάρρυνση των μαθητών για συμμετοχή σε μόνες διαφόρων μουσικών οργάνων, όπου εκτελούνται δημοφιλή τραγούδια, δίνει στους εφήβους την ευκαιρία εξερεύνησης πολλών διαφορετικών δεδομένων, όπως η ενορχήστρωση, η ρυθμική συνοδεία, η ισορροπία των διαφορετικών ηχοχρωμάτων κ.λπ., μέσα από ένα οικείο σε αυτούς ρεπερτόριο. Ο εκπαιδευτικός πιάνου μπορεί, με βάση απλές μεταγραφές, να κατευθύνει τις πρόβες και να βοηθήσει τη διαμόρφωση των μουσικών παραμέτρων, και κυρίως των κριτηρίων που καθιστούν την εκτέλεση ενός δημοφιλούς τραγουδιού αυθεντική ή πρωτότυπη.

Επίλογος

Η άτυπη μάθηση είναι ένα παιδαγωγικό εργαλείο, του οποίου η στοχευμένη παιδαγωγική χρήση μπορεί να έχει σημαντικά αποτελέσματα στο πρόγραμμα σπουδών πιάνου των Μουσικών Γυμνασίων και Λυκείων. Εφόσον οι δραστηριότητες άτυπης μάθησης σχεδιαστούν σωστά, μπορούν να επιτύχουν πολλούς από τους στόχους τόσο του ειδικού όσο και του υποχρεωτικού μαθήματος πιάνου σε πολύ μικρό χρόνο διδασκαλίας. Συγκεκριμένα, βοηθούν στην ενδυνάμωση της συγκέντρωσης και της μουσικής απομνημόνευσης, την ενδυνάμωση του μυϊκού

συντονισμού, την εσωτερικοποίηση και βιωματική προσέγγιση του ρυθμού, τη βιωματική προσέγγιση στην αντίληψη της συνοδείας, και τη σταδιακή εισαγωγή στην τρέχουσα ή την εναλλακτική σημειογραφία.

Παράλληλα, η μουσική αυτοπεποίθηση και η δημιουργικότητα των παιδιών διασφαλίζεται, αφού οι μαθητές μπορούν να επιτύχουν άμεσα και αναγνωρίσιμα ολοκληρωμένα μουσικά αποτελέσματα, μπορούν να συμμετέχουν σε μουσικά σύνολα, ενώ η ελαχιστοποίηση του ρόλου της μουσικής σημειογραφίας καθιστά την προσέγγιση κατάλληλη ακόμη και για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Το νέο Πρόγραμμα σπουδών πιάνου για τα Μουσικά Σχολεία (ΦΕΚ2858/τΒ/28.12.2015) προσφέρει μεγάλες δυνατότητες ενσωμάτωσης της άτυπης μάθησης, σε πεδία όπως ο αυτοσχεδιασμός και η μουσική σύμπραξη -και όχι μόνο- και προσφέρει πλήθος παραδειγμάτων και δραστηριοτήτων που μπορούν να αποτελέσουν πηγές έμπνευσης για τους διδάσκοντες.

Βιβλιογραφία

- Beckstead, D. (2013). Improvisation, Thinking and Playing Music. *Music Educators Journal*, 99(3), 69-74.
- Chung, B., & Thurmond, D. (2007). *Improvisation at the Piano: A systematic approach for the classically trained pianist*. New York: Alfred Publishing.
- Gould, C. S., & Keaton, K. (2000). The Essential Role of Improvisation in Musical Performance. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 58 (2), 143-148.
- Jacobson, M. J. (2006). *Professional Piano Teaching*. New York: Alfred Publishing.
- Klose, C. (2011). *Piano Teacher's Guide to Creative Composition*. Winona: Hal Leonard.
- Kossen, R. S. (2013). *An Investigation of the Benefits of Improvisation for Classical Musicians*. Edith Cowan University. Faculty of Education and Arts. Western Australian Academy of Performing Arts, Joondalup, Αυστραλία. Ανακτήθηκε από <http://trove.nla.gov.au/work/189924790>.
- Riveire, J. (2006). Using Improvisation as a Teaching Strategy. *Music Educators Journal*, 92(3), 40-45.
- Snyder, B. (2000). *Music and Memory*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Woosley, K. D. (2012). *The Lost Art of Improvisation: Teaching Improvisation to Classical Pianists*. DMA Treatise, University of Alabama. Ανακτήθηκε από <http://purl.lib.ua.edu/81407>.
- Κολιάδη-Τηλιακού, Α. (2009). Δημιουργικότητα, μουσικό παιχνίδι και αυτοσχεδιασμός στο πιάνο σε αρχικά στάδια διδασκαλίας του στο Μουσικό Γυμνάσιο. Στο *Η συμβολή του εκπαιδευτικού υλικού στη σχολική πράξη: θεωρία και εφαρμογή στη Μουσική Εκπαίδευση_3ο συνέδριο της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Αγωγή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (ΕΕΜΑΠΕ)*, 8-10 Μαΐου, Αθήνα. Ανακτήθηκε από <http://blogs.sch.gr/akoliadi/2013/11/30/14/>.
- Υπουργική Απόφαση. (1995). *Πρόγραμμα Σπουδών για τα Μουσικά Γυμνάσια*. Φ.Ε.Κ. αρ. 424, τ. Β, Γ2/3100/8-9-1995.
- Υπουργική Απόφαση. (2015). *Νέο Σχολείο, Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τα Μουσικά Γυμνάσια. Πρόγραμμα Σπουδών Πιάνου για τα πεδία «Αυτοσχεδιασμός», «Εκ πρώτης όψεως ανάγνωση» και «Μουσική σύμπραξη»* (ΦΕΚ2858/τ. Β/28.12.2015). Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.